

REPUBLIKA HRVATSKA
I DOMOVINSKI RAT 1990.-1995.
DOKUMENTI

Knjiga 14.

DOKUMENTI INSTITUCIJA
POBUNJENIH SRBA
U REPUBLICI HRVATSKOJ
(srpanj – prosinac 1994.)

REPUBLIKA HRVATSKA I DOMOVINSKI RAT 1990.-1995. – DOKUMENTI
KNJIGA 14.

BIBLIOTHECA CROATICA: SLAVONICA, SIRMIENSIA ET BARANYENSIA
Hrvatski demokratski pokret i Domovinski rat – Dokumenti, knjiga 7.

Nakladnik:

Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata – Zagreb
Hrvatski institut za povijest – Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje – Slavonski Brod

Za nakladnika:

Dr. sc. Ante Nazor
Dr. sc. Stanko Andrić

Recenzenti:

Dr. sc. Nikica Barić
Dr. sc. Ozren Žunec

Urednici:

Dr. sc. Ana Holjevac Tuković
Dr. sc. Slaven Ružić

Suradnici:

Julija Barunčić Pletikosić, prof.
Ivan Brigović, prof.
Željka Križe, prof.
Mr. sc. Anđela Ljubas
Josipa Maras Kraljević, prof.
Natko Martinić Jerčić, prof.
Ivan Radoš, prof.
Mate Rupiće, prof.
Dr. sc. Janja Sekula Gibač
Domagoj Štefančić, prof.
Ilija Vučur, prof.

Lektorica:

Julija Barunčić Pletikosić, prof.

Izrada kazala:

Natko Martinić Jerčić, prof.

Prijepis:

Indira Alpeza

Priprema za tisak:

Kolumna d.o.o.

Tisak:

Zebra, Vinkovci

Naklada:

500 primjeraka

REPUBLIKA HRVATSKA
I DOMOVINSKI RAT 1990.-1995.

DOKUMENTI

Knjiga 14.

DOKUMENTI INSTITUCIJA
POBUNJENIH SRBA U REPUBLICI
HRVATSKOJ
(srpanj – prosinac 1994.)

Zagreb – Slavonski Brod, kolovoz 2013.

SADRŽAJ

Predgovor	1
Kratice	15
1. 1994., srpanj 1., Knin – Izvješće Ministarstva energetike i rudarstva RSK o energetskej situaciji u Krajini	19
2. 1994., srpanj 4., Vojnić – Dopis kordunske Uprave Ministarstva obrane RSK motelu u Vojniću o osnivanju tijela za koordinaciju mobilizacije na teritoriju Korduna i najznačajnijim zaključcima koji su usvojeni na njegovoj prvoj sjednici	20
3. 1994., srpanj 4., Ilok – Dopis Republičkog javnog pravobranilaštva RSK kojim se Vladi RSK predlaže osiguravanje finansijskih sredstava u “republičkom” budžetu za isplatu novčanih naknada obiteljima poginulih krajinskih boraca i ranjenicima	23
4. 1994., srpanj 4., Knin – Obavijest predsjednika Vlade RSK Borislava Mikelića o sazivu 8. sjednice Vlade RSK s predloženim dnevnim redom	24
5. 1994., srpanj 5., Beograd – Čestitka pomoćnika ministra unutarnjih poslova i načelnika Resora državne bezbednosti MUP-a Republike Srbije Jovice Stanišića rukovodstvu i djelatnicima MUP-a RSK povodom Dana bezbednosti RSK	26
6. 1994., srpanj 5., Knin – Zamolba kojom kninski Centar za socijalni rad poziva tamošnju javnost na sudjelovanje u humanitarnoj akciji prikupljanja finansijskih sredstava nužnih za organiziranje ljetovanja djece iz socijalno ugroženih obitelji s područja Dalmacije i južne Like na crnogorskom primorju	27
7. 1994., srpanj 5., Knin – Izvješće Uprave javne bezbednosti MUP-a RSK o problemima i incidentima u zonama razdvajanja koje su nakon sklapanja Zagrebačkog sporazuma o prekidu vatre između RSK i hrvatskih vlasti, u ožujku 1994. godine, uspostavljene duž dotadašnje linije bojišta	28
8. 1994., srpanj 6., Knin – Zapisnik s 9. sjednice Vlade RSK	29
9. 1994., srpanj 7., Knin – Informacija pomoćnika vrhovnog zapovjednika Oružanih snaga RSK za nacionalnu bezbjednost i međunarodne odnose, general-majora Mile Novakovića, čelnim osobama krajinske civilne i vojne vlasti o održanom sastanku s hrvatskim pregovaračem Hrvojem Šarinićem na Turnju	37
10. 1994., srpanj 7., Petrinja – Zamolba kojom predsjednik SO Petrinja od predstavnika Civilne policije UN-a traži osiguravanje neophodne količine naftnih derivata za potrebe komunalnog uređenja grada	40
11. 1994., srpanj 8., Vojnić – Dopis SUP-a Vojnić rukovodstvu civilnih poslova UNPROFOR-a u sektoru Sjever o problemima vezanim uz nemogućnost lokalnog stanovništva da pravnim putem naplati štetu koju su mu nanijeli pripadnici mirovnih snaga nesavjesnim vršenjem dužnosti	40
12. 1994., srpanj 17., Knin – Pismo kojim zastupnici Skupštine RSK pružaju bezrezervnu potporu poslanicima Narodne skupštine Republike Srpske glede njihovog razmatranja prihvaćanja mirovnog plana Kontaktne skupine za BiH	41
13. 1994., srpanj 18., Knin – Zapisnik s 10. sjednice Vlade RSK	42

14. 1994., srpanj 18., Knin – Otvoreno pismo Saveza sindikata Krajine u kojem se vodstvo RSK proziva zbog teške ekonomske i socijalne situacije u RSK, te se traži njihovo obraćanje javnosti s konstruktivnim prijedlozima koji bi, uz prevladavanje uočenih poteškoća i nepravilnosti, doprinijeli konačnoj uspostavi “pravne države”. 51
15. 1994., srpanj 18., [Knin] – Dopis kojim predsjednik RSK Milan Martić u svoje i “u ime naroda” RSK čestita brazilskom predsjedniku Itamaru Francu na uspjehu nogometne reprezentacije Brazila na Svjetskom nogometnom prvenstvu u SAD-u, te ukazuje na “tradicionalne” veze brazilskog i srpskog naroda u prošlosti. 52
16. 1994., srpanj 19., Knin – Smjernice Odbora za odbranu i bezbjednost i Odbora za inostrane poslove Skupštine RSK o načinu vođenja budućih mirovnih pregovora između predstavnika RSK i hrvatskih vlasti, kao i o prevladavanju problema koji se javljaju pri provedbi Zagrebačkog sporazuma o prekidu vatre iz ožujka 1994., te nužnosti jačanja krajinskih obrambenih i ekonomskih potencijala. 53
17. 1994., srpanj 21., Knin – Zapisnik s 11. sjednice Vlade RSK. 55
18. 1994., srpanj 21., Vojnić – Upit Odsjeka za granične poslove SUP-a Vojnić kojim se od MUP-a RSK traži očitovanje o postupanju prema konvoju motornih vozila iz AP Zapadna Bosna, koji je zbog odbijanja hrvatskih vlasti da mu dopuste ulazak na prostor pod njihovim nadzorom ostao blokiran nedaleko “granice” na Turnju 62
19. 1994., srpanj 21., Beograd – Izvadak iz stenografskog zapisnika s 23. sjednice Vrhovnog savjeta obrane SRJ na kojoj je, između ostalog, raspravljano i o problematici vezanoj uz RSK 63
20. 1994., srpanj 21., Knin – Deklaracija Skupštine RSK o primjeni sporazuma o prekidu vatre koji su predstavnici RSK i hrvatskih vlasti potpisali 29. ožujka 1994. u Zagrebu 71
21. 1994., srpanj 21., Knin – Izvješće Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede RSK Vladi RSK o teškom stanju u Javnom poduzeću “Krajinašume” 72
22. 1994., srpanj 25., Knin – Zapisnik sa sastanka predsjednika RSK Milana Martića s čelnikom Promatračke misije Europske unije za područje bivše Jugoslavije Paulom Joachimom von Stülpnagelom 74
23. 1994., srpanj 25., Obrovac – Izvješće obrovačkog Odjeljenja Ministarstva obrane RSK Upravi Ministarstva obrane RSK za Sjevernu Dalmaciju o općem stanju i uvjetima života lokalnog stanovništva u mjestima SO Obrovac smještenim uz liniju razdvajanja 78
24. 1994., srpanj 28., Manastir Dragović – Obavijest Srpskog pravoslavnog manastira Dragović o “vojničkom parastosu” koji će se na Ilindan 1994., povodom 48. godišnjice njegove “mučeničke smrti” održati u slavu četničkog zapovjednika iz Drugog svjetskog rata, generala Dragoljuba Draže Mihailovića i njegovih suboraca 81
25. 1994., kolovoz 1., Knin – Predsjednik Kluba zastupnika Srpske demokratske stranke Krajine, Drago Kovačević, u pismu upućenom predsjedniku Skupštine RSK Branku Vojnici zahtijeva da se izvanredna sjednica Skupštine održi u Kninu, a ne na Plitvičkim jezerima 82
26. 1994., kolovoz 2., Zagreb – Dopis Petera Galbraitha, američkog veleposlanika u Republici Hrvatskoj, putem kojega obavještava Milana Martića, predsjednika RSK, da mu američko veleposlanstvo šalje knjigu Williama Urya, stručnjaka za pregovore, te nudi mogućnost organiziranja seminara srpskim pregovaračima pod njegovim vodstvom 83
27. 1994., kolovoz 2., Knin – Priopćenje sa sjednice Izvršnog odbora Srpske demokratske stranke Krajine o radu Vlade RSK, Skupštine RSK i javnih poduzeća na području RSK . . . 84
28. 1994., kolovoz 4., Knin – Priopćenje za javnost Srpske demokratske stranke Krajine u kojem je iznesen zahtjev da se na dnevni red izvanredne sjednice Skupštine RSK uvrsti i pitanje ujedinjenja RSK i Republike Srpske sa Srbijom i Crnom Gorom 85

29.	1994., kolovoz 4., Plitvička jezera – Skraćeni zapisnik s 3. sjednice izvanrednog zasjedanja Skupštine RSK	86
30.	1994., kolovoz 5., Knin – Obavijest Ministarstva vanjskih poslova RSK svim ministarstvima i skupštinama općina u RSK o primjeni nepotpisanog sporazuma između Vlade RSK i UN-a o statusu Zaštitnih snaga UN-a, koji je, s ciljem reguliranja nesređenih odnosa između krajinskih vlasti s jedne te mirovnih snaga UN-a stacioniranih u RSK s druge strane, inicirala Vlada RSK, no čelništvo UN-a u New Yorku ga je odbilo potpisati	89
31.	1994., kolovoz 15., Knin – Priopćenje za javnost Srpske demokratske stranke Krajine, kojim ta stranka podržava inicijativu Narodne skupštine Republike Srpske o ujedinjenju svih srpskih zemalja u jedinstvenu srpsku državu	91
32.	1994., kolovoz 17., Slunj – Izvješće o puštanju na slobodu osoba s prijavljenim prebivalištem na području slunjske općine iz zatvora u Staroj Gradišci, te podaci o izvršenim ubojstvima u Slunju i okolici u razdoblju od 1992. do 1993. godine, koje je SJB Slunj uputila nadređenom SUP-u u Vojniću	92
33.	1994., kolovoz 17., Knin – Dopis Ministarstva vanjskih poslova RSK Ministarstvu vanjskih poslova Rumunjske u kojem se moli odobrenje za sudjelovanje predstavnika RSK na Konferenciji o dunavskoj suradnji u Bukureštu te ujedno zahtijeva da se predstavnicima Republike Hrvatske onemogući sudjelovanje na tom skupu.	95
34.	1994., kolovoz 18., [Knin – Pale] – Prijedlog o ujedinjenju svih srpskih zemalja koji su Skupština RSK i Narodna skupština Republike Srpske uputile skupštinama Srbije i Crne Gore	97
35.	1994., kolovoz 20., Knin – Zapisnik sa sastanka predsjednika RSK Milana Martića i predsjednika Republike Srpske Radovana Karadžića	98
36.	1994., kolovoz 22., Knin – Zapisnik s 13. sjednice Vlade RSK	103
37.	1994., kolovoz 22., Knin – Odluka Vlade RSK o kretanju i poslovanju u graničnom pojasu prema AP Zapadna Bosna.	116
38.	1994., kolovoz 23., Knin – Zapisnik s 14. sjednice Vlade RSK	118
39.	1994., kolovoz 24., Gračac – Deklaracija odbornika SO Gračac o ujedinjenju svih srpskih zemalja.	120
40.	1994., kolovoz 25., Knin – Naputak predsjednika Vlade RSK upućen predsjednicima općina i izvršnih savjeta općina u RSK, o načinu poslovanja i protoku roba prema Republici Srpskoj i SR Jugoslaviji nakon prekida dotadašnjeg jedinstvenog platnog prometa	121
41.	1994., kolovoz 26., Okučani – Dopis kojim direktor Srpskog radija Okučani Đorđe Vodogaz traži pomoć i financijska sredstva od ministra informiranja RSK Borivoja Rašua za izgradnju Radiotelevizijskog centra Okučani	122
42.	1994., kolovoz 29., Glina – Zaključak Izvršnog savjeta SO Glina putem kojega se, uz podupiranje dotadašnje politike Narodne skupštine Republike Srpske, a vezano uz kulminaciju političkog sukoba između Beograda i vodstva pobunjenih bosanskohercegovačkih Srba, zahtijeva žurno ujedinjenje RSK i RS, kao prvi korak prema budućem “sverspskom” ujedinjenju	123
43.	1994., kolovoz 30., Slunj – Službena zabilješka SJB Slunj o krađi stupova visokonaponskog dalekovoda nedaleko od Sadilovca	124
44.	1994., rujan 4., Slunj – Zamolba Branka Zinaića Ministarstvu kulture i vjera RSK kojom traži financijsku potporu za izdavanje vlastitog autorskog romana “Nevini đavo”	125
45.	1994., rujan 6., [Vojnić] – Izvješće SUP-a Vojnić o posjetu predsjednika AP Zapadna Bosna Fikreta Abdića Vojniću, Topuskom i Plitvičkim jezerima i njegovu susretu s predsjednikom Vlade RSK Borislavom Mikelićem	126

46.	1994., rujan 6., Beograd – Obavijest Uprave carina SRJ svim carinarnicama o načinu prolaska roba namijenjenih RSK preko jugoslavenskog teritorija	127
47.	1994., rujan 7., Knin – Prijedlog pomoćnika vrhovnog zapovjednika SVK za nacionalnu sigurnost i međunarodne odnose, general-majora Mile Novakovića, Komandi 18. korpusa SVK i načelnicima uprava Ministarstva obrane RSK za korištenje srpskog jezika i ćiriličnog pisma u odnosima s međunarodnim organizacijama.	128
48.	1994., rujan 7., Knin – Zahtjev Republičkog zavoda za zdravstveno osiguranje RSK Vladi RSK za hitno iznalaženje finansijskih sredstava potrebnih za njihov daljnji rad.	130
49.	1994., rujan 8., Knin – Zapisnik s 15. sjednice Vlade RSK	131
50.	1994., rujan 8., Rajić – Službena zabilješka Stanice milicije Rajić o obavljanju patrolne službe u “tampon-zoni” u mjestu Paklenica	140
51.	1994., rujan 11., Slunj – Zapisnik s izvanredne sjednice SO Slunj na kojoj se raspravljalo o političko-sigurnosnom stanju na području Korduna	141
52.	1994., rujan 12., Knin – Priopćenje Srpske demokratske stranke Krajine vezano za održavanje tematske sjednice Glavnog odbora stranke pod nazivom “Uloga i zadaci Srpske demokratske stranke Krajine u ostvarivanju politike mira i nacionalnog jedinstva u Republici Srpskoj Krajini”.	143
53.	1994., rujan 14., Knin – Dopis kojim Ministarstvo vanjskih poslova RSK, na zahtjev vlasti Republike Ukrajine, od Glavnog štaba SVK i MUP-a RSK zahtijeva dodatne informacije o padu ukrajinske letjelice u Lici u kolovozu 1994. godine	144
54.	1994., rujan 15., Knin – Izvješće ministra unutarnjih poslova RSK Ilije Prijića o rezultatima akcije “Prsten”, provedene s ciljem suzbijanja raširene pojave krijumčarenja na području RSK.	145
55.	1994., rujan 15., Glina – Zaključak kojim odbornici SO Glina pružaju bezrezervnu potporu politici Narodne skupštine Republike Srpske, osuđuju ekonomsku i informativnu blokadu srpskog naroda “zapadno od Drine” i traže ujedinjenje RSK i RS u jednu državu	147
56.	1994., rujan 16., Vukovar – Obavijest SUP-a Vukovar Upravi javne bezbjednosti MUP-a RSK o miniranju katoličke crkve u Lovasu	148
57.	1994., rujan 18., Vojnić – Izvješće SUP-a Vojnić MUP-u RSK o incidentu koji se dogodio u Izbjegličkom centru Batnoga, kada su ondje smještene bošnjačka djeca, izbjegla s područja AP Zapadna Bosna, provalila u skladište hrane i odjeće i otuđila dio sredstava.	149
58.	1994., rujan 19., Knin – Dopis putem kojega Komesarijat za izbjeglice RSK od predsjednika Vlade RSK Borislava Mikelića traži mišljenje o mogućnostima iskorištavanja bošnjačkih izbjeglica iz AP Zapadna Bosna za dobivanje humanitarne pomoći za srpske izbjeglice i socijalno ugrožene Srbe u RSK	150
59.	1994., rujan 20., Knin – Zapisnik sa 16. sjednice Vlade RSK	151
60.	1994., rujan 20., Knin – Program oživljavanja proizvodnje u RSK Ministarstva za ekonomske odnose, privredni razvoj i industriju RSK	162
61.	1994., rujan 20., Pakrac – Skraćeni zapisnik s 4. sjednice SO Pakrac	165
62.	1994., rujan 27., [Beograd] – Izvadak iz stenografskog zapisnika s 27. sjednice Vrhovnog savjeta obrane SR Jugoslavije	171
63.	1994., rujan 28., Topusko – Stavovi i zaključci Glavnog odbora Srpske demokratske stranke Krajine sa stranačke sjednice održane u Topuskom, vezani uz razmatranje tadašnje političke situacije u RSK.	176
64.	1994., rujan 29., Zagreb – Pismo Petera Galbraitha, američkog veleposlanika u Republici Hrvatskoj, predsjedniku RSK Milanu Martiću, vezano za održavanje seminara “Program za pregovore” dr. Williama Uryja u Kninu.	177

65. 1994., rujan 29., Knin – Dopis Ministarstva pravosuđa i uprave RSK Vladi RSK sa zahtjevom da oformi komisiju koja će ispitati osnutak i djelovanje “nelegalne” zatvorske ustanove u Vojniću178
66. 1994., rujan 29., Glina – Rezolucija Skupštine općine Glina o teškom općem, političkom i vojno-sigurnosnom stanju u RSK.180
67. 1994., rujan 30., Knin – Dopis Državne komisije za ratne i zločine genocida RSK Ministarstvu pravosuđa i uprave RSK s popisom osoba hrvatske nacionalnosti koje su smatrane odgovornima za izbijanje hrvatsko-srpskog sukoba u Hrvatskoj i za počinjene ratne zločine nad krajinskim Srbima181
68. 1994., rujan 30., Vojnić – Zamolba SUP-a Vojnić Upravi javne bezbjednosti MUP-a RSK kojom traže suglasnost za izdavanje dozvola za prelazak hrvatskih obitelji iz Izbjegličkog centra Batnoga u Republiku Hrvatsku182
69. 1994., listopad 3., Knin – Obavijest Resora državne bezbjednosti MUP-a RSK resornom ministru o postavljanju hrvatske zastave na zgradu SO Benkovac183
70. 1994., listopad 6., Benkovac – Priopćenje za javnost benkovačkog Općinskog odbora Srpske demokratske stranke Krajine o aktualnim političkim zbivanjima u toj općini184
71. 1994., listopad 7., Knin – Izvješće Uprave javne bezbjednosti MUP-a RSK o izvršenim krivičnim djelima (ubojstvima i samoubojstvima) u RSK u razdoblju od početka siječnja do kraja rujna 1994. godine185
72. 1994., listopad 7., Knin – Dopis predsjednika RSK Milana Martića političkom vodstvu Republike Srbije i načelniku Generalštaba VJ u kojem ih izvješćuje o prisutnosti paravojnih formacija pod nadzorom srbijanskog MUP-a na teritoriju SO Slavonije, Baranje i Zapadnog Srijema te neugodnostima kojima je bio izložen prilikom službenog posjeta toj oblasti186
73. 1994., listopad 7., [Vukovar] – Izvješće sa sastanka policijskog i vojnog vodstva SO Slavonije, Baranje i Zapadnog Srijema na kojem se, kao posljedica neugodnosti što ih je predsjednik RSK Milan Martić doživio za posjeta Vukovaru 4. listopada 1994., raspravljalo o aktualnoj sigurnosnoj situaciji na tom području188
74. 1994., listopad 8., Knin – Izvješće glavnog operativnog radnika za upravne i druge unutarnje poslove Uprave javne bezbjednosti MUP-a RSK o radu u 1994. godini189
75. 1994., listopad 10., Dalj – Dopis Izvršnog savjeta SO Dalj putem kojega se predsjednika Vlade RSK Borislava Mikelića upoznaje s poteškoćama u funkcioniranju organa vlasti u toj općini193
76. 1994., listopad 12., Knin – Dopis sekretara Crvenog križa RSK Jovana Opačića predsjedniku Vlade RSK Borislavu Mikeliću o poteškoćama u radu te organizacije195
77. 1994., listopad 16., Vukovar – Obavijest SUP-a Vukovar MUP-u RSK sa zahtjevom MUP-u Republike Srbije da se slobode liši Damir Grubješić, osumnjičen za sudjelovanje u ubojstvu dvaju hrvatskih civila u selu Jankovci197
78. 1994., listopad 17., [Beograd] – Zabilješka šefa Predstavništva Ministarstva vanjskih poslova RSK u Beogradu, Branka Filipovića, o posjetu britanskog sveučilišnog profesora Hughja MacDonalda Republici Srpskoj i njegovu susretu s čelnikom pobunjenih bosanskohercegovačkih Srba Radovanom Karadžićem198
79. 1994., listopad 18., Beograd – Izvješće o problematici vezanoj uz pitanje sukcesije imovine bivše SFRJ, koje je, s naglaskom na nužnost sudjelovanja RSK u spomenutom procesu, predsjedniku Vlade RSK Borislavu Mikeliću uputio savjetnik predsjednika RSK Milana Martića za vanjske poslove Slobodan Jarčević200
80. 1994., listopad 24., Knin – Proglas predsjednika RSK Milana Martića kojim upoznaje krajinsku javnost sa stanjem u “državi”, pozivajući tamošnji narod, a posebice političare, na jedinstvo i slogu u idućem razdoblju201
81. 1994., listopad 26., Knin – Zapisnik s 19. sjednice Vlade RSK203

82.	1994., listopad 27., Knin – Priopćenje Službe za informiranje Ureda predsjednika RSK kojim se krajinska javnost upoznaje s osnovnim tezama prosvjednog pisma koje je Milan Martić, ponukan Rezolucijom Glavne skupštine UN-a u kojoj se RSK naziva “okupiranim područjem” u sastavu Republike Hrvatske, uputio glavnom tajniku UN-a Boutrosu Ghaliju	205
83.	1994., listopad 28., Slunj – Izvješće SJB Slunj o sigurnosnoj situaciji na području njezine nadležnosti.	206
84.	1994., listopad 29. – Dopis specijalnog izaslanika glavnog tajnika UN-a Yasushija Akashija predsjedniku RSK Milanu Martiću o nužnosti omogućavanja posjeta pojedinim katoličkim grobljima u RSK osobama hrvatske nacionalnosti 1. studenoga 1994., u skladu s prethodno dobivenom suglasnošću krajinskog političkog vodstva o tom pitanju	207
85.	1994., listopad 30., Beli Manastir – Analiza političke situacije u RSK koju je načinio tadašnji zastupnik krajinske Skupštine iz redova Srpske radikalne stranke RSK Ratko Gondi	208
86.	1994., studeni 1., Knin – Dopis Ministarstva prosvjete RSK Sekretarijatu Vlade RSK u kojem se žale na rješenje o raskidu ugovora o zakupu poslovnih prostorija na kninskoj željezničkoj postaji	212
87.	1994., studeni 2., Knin – Otvoreno pismo ministra informiranja Vlade RSK Borivoja Rašua predsjedniku Skupštine RSK Rajku Ležajiću u kojem kritizira rad Vlade i obavještava Skupštinu o podnošenju ostavke	213
88.	1994., studeni 3., Knin – Izvješće Ministarstva za ekonomske odnose, privredni razvoj i industriju RSK krajinskoj Vladi o mogućnosti proizvodnje šivaćih strojeva u RSK.	215
89.	1994., studeni 7., Knin – Zapisnik s 1. sjednice drugog redovnog zasjedanja Skupštine RSK.	216
90.	1994., studeni 9., Knin – Politička platforma o problematici vezanoj uz moguće načine ostvarenja “sversrpskog” ujedinjenja, koju je izradio čelnik Srpske demokratske stranke Krajine i ministar vanjskih poslova RSK Milan Babić.	222
91.	1994., studeni 10., Knin – Skraćeni zapisnik s 2. sjednice drugog redovnog zasjedanja Skupštine RSK.	226
92.	1994., studeni 10., Knin – Zapisnik s 21. sjednice Vlade RSK.	229
93.	1994., studeni 11., Knin – Zapisnik s 22. sjednice Vlade RSK.	231
94.	1994., studeni 17., Vukovar – Zapisnik s 23. sjednice Vlade RSK	234
95.	1994., studeni 17., Vukovar – Zapisnik s 24. sjednice Vlade RSK	236
96.	1994., studeni 19., Vukovar – Zapisnik s 3. sjednice drugog redovnog zasjedanja Skupštine RSK.	238
97.	1994., studeni 22., Knin – Plan blokade UNPROFOR-a u zoni odgovornosti 7. korpusa SVK koji je, nakon napada zrakoplova NATO-a na udbinsku zračnu luku, izradio SUP u Kninu, bojeći se mogućeg izvlačenja pripadnika “plavih kaciga” na teritorij pod nadzorom legalnih hrvatskih vlasti	242
98.	1994., studeni 25., Kostajnica – Zaključci Izvršnog savjeta SO Kostajnica usvojeni s ciljem prevladavanja poteškoća u radu općinskih organa vlasti te funkcioniranja tamošnjih javnih ustanova i privrednih poduzeća u uvjetima proglašene opće mobilizacije u RSK	243
99.	1994., studeni 25., Benkovac – Izvješće o sastanku pripadnika benkovačke specijalne jedinice milicije sa zastupnicima Skupštine RSK iz te općine, koje je SJB Benkovac uputila ministru unutarnjih poslova RSK i sekretaru kninskog SUP-a	245
100.	1994., studeni 28., Glina – Apel koji je Izvršni savjet SO Glina uputio lokalnim žiteljima zahtijevajući od njih da zbog teške elektroenergetske situacije u RSK maksimalno štede električnu energiju i podmire neplaćene račune za potrošenu struju	246

101.	1994., studeni 30., Knin – Zapisnik s 25. sjednice Vlade RSK.	247
102.	1994., studeni 30., Vojnić – Izvješće SUP-a Vojnić o izvršenim razbojništvima nad pripadnicima UNPROFOR-a na području Korduna	257
103.	1994., prosinac 1., Knin – Skraćeni zapisnik s 4. sjednice drugog redovnog zasjedanja Skupštine RSK.	258
104.	1994., prosinac 1., Knin – Zapisnik s 4. sjednice drugog redovnog zasjedanja Skupštine RSK.	260
105.	1994., prosinac 1., Knin – Zapisnik s 26. sjednice Vlade RSK.	293
106.	1994., prosinac 1., Knin – Otvoreno pismo pripadnika Specijalne jedinice milicije SUP-a Knin Skupštini RSK povodom smjene ministra unutarnjih poslova RSK Ilije Prijića.	295
107.	1994., prosinac 2., Knin – Prijedlog Vlade RSK Skupštini RSK o stavljanju izvan snage Uredbe predsjednika RSK kojom su poslovi mobilizacije stavljeni pod nadležnost Glavnog štaba SVK, te njihovom vraćanju pod ingerenciju Ministarstva obrane RSK . . .	296
108.	1994., prosinac 7., Vukovar – Izvješće regionalnog povjerenika Komesarijata za izbjeglice RSK za područje SO Slavonija, Baranja i Zapadni Srijem o poteškoćama s kojima se u radu na teritoriju te oblasti susreću predstavnici međunarodnih humanitarnih organizacija	297
109.	1994., prosinac 8., Okučani – Otvoreno pismo Srpske radikalne stranke SO Zapadna Slavonija kojim se odbacuje početkom prosinca 1994. potpisani Gospodarski sporazum između predstavnika RSK i hrvatskih vlasti, jer se istim RSK odrekla svoje “državnosti” i prihvatila po nju nepovoljne uvjete	298
110.	1994., prosinac 8., Glina – Informacija Odjeljenja za privredu i komunalne djelatnosti SO Glina općinskom Izvršnom savjetu o rušenju glinske katoličke crkve i uređenju lokalnih prometnica	300
111.	1994., prosinac 9., Glina – Obavijest predsjednika Okružnog suda u Glini Ministarstvu pravosuđa i uprave RSK o osnivanju vojnog zatvora u zgradi Općinskog suda u Vrginmostu.	305
112.	1994., prosinac 9., Knin – Priopćenje za javnost Službe za informiranje Ureda predsjednika RSK o pismu predsjednika RSK Milana Martića glavnom tajniku UN-a Boutrosu Ghaliju, u kojem se traži da NATO zaustavi napredovanje hrvatskih postrojbi na području Grahova i Glamoča u BiH	305
113.	1994., prosinac 12., Knin – Obavijest voditelja kninske radne jedinice “Elektroprivrede Krajine” Stanici milicije Knin o učestalim pojavama samovoljnog uključivanja električne energije za vrijeme redukcija na području općine	306
114.	1994., prosinac 12., Plitvička jezera – Obavijest direktora Državnog poduzeća “Plitvice” predsjedniku RSK o devastaciji objekta DP “Plitvice” koju su tijekom tamošnjeg boravka počinili pripadnici MUP-a RSK	308
115.	1994., prosinac 16., Knin – Odluka Vlade RSK o dodjeli goriva obiteljima poginulih boraca i invalidima rata	309
116.	1994., prosinac 17., [Knin] – Zapisnik s 5. sjednice drugog redovnog zasjedanja Skupštine RSK.	310
117.	1994., prosinac 17., Knin – Odluka SUP-a Knin o upućivanju policajaca iz SJB Benkovac, SJB Obrovac, SM Kistanje i SMON Knin u Zapadnu Slavoniju, kao ispomoć pri regulaciji prometa i osiguravanju tamošnje dionice autoceste Zagreb – Lipovac koju su nadzirali pobunjeni Srbi	322
118.	1994., prosinac 21., Knin – Zapisnik sa sastanka ministra vanjskih poslova RSK Milana Babića i šefa civilnih poslova UNPROFOR-a za područje bivše Jugoslavije Michela Moussallija	323

119. 1994., prosinac 23., Okučani – Proglas Srpske radikalne stranke SO Zapadna Slavonija kojim se osuđuje otvaranje za promet dionice autoceste Zagreb – Lipovac između Novske i Nove Gradiške, koju su nadzirali pobunjeni Srbi	326
120. 1994., prosinac 31., Vrljka – Izvješće Stanice milicije Vrljka o radu u 1994. godini	328
Kazalo imena	331
Kazalo mjesta	338

PREDGOVOR

Dokumenti institucija pobunjenih Srba u Republici Hrvatskoj (srpanj-prosinac 1994.) četrnaesta su knjiga u seriji koju je pod naslovom “Republika Hrvatska i Domovinski rat 1990.-1995. – Dokumenti”, od 2007. počeo objavljivati Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata (dalje Centar). U knjizi su predstavljeni dokumenti iz arhivskog gradiva “Republike Srpske Krajine” (RSK) koji se čuvaju u Centru i drugim arhivskim ustanovama u Republici Hrvatskoj. Objavljeni su kronološkim slijedom s potrebnim znanstvenim aparatom, a obuhvaćaju razdoblje druge polovice 1994. godine. Svi navedeni dokumenti prepisani su, a njihovi originali ili preslike originala u posjedu su Centra. Prilikom prijepisa dokumenata izvršene su nužne transkripcije radi njihove bolje čitljivosti. Veći zahvati u tekstu naznačeni su stavljanjem teksta u uglatu zagradu, a u bilješkama je upozoreno na dijelove dokumenta koji su u izvorniku oštećeni i na dijelove koji su izostavljeni. Jednako tako, radi boljeg razumijevanja, u bilješkama su navedena imena ili prezimena sudionika koja se ne spominju u dokumentu ili podaci o drugim dokumentima i literaturi u kojima se spominje isti događaj.

Dakako, dokumenti pokazuju stajališta njihovih stvaratelja i zahtijevaju posebnu kritičku raščlambu koja bi ukazala na neobjektivno i netočno navedene podatke u njima. Primjerice, navod da je “samo u Drugom svjetskom ratu u jednom logoru (Jasenovac) ubijeno 700.000 Srba” i da je “više protjeranih Srba iz Hrvatske i to prije početka rata nego što je to slučaj sa Hrvatima iz RSK u Hrvatsku” (dok. 22), da je “samo Drugi svjetski rat odnio 1.200.000 srpskih života” (dok. 39), da je “u periodu od tri mjeseca 1991. godine, hrvatska država protjerala srpsko stanovništvo iz gradova Virovitica, Podravska Slatina, Donji Miholjac, Slavonska Orahovica, Slavonska Požega, Grubišno Polje, Daruvar, Pakrac, Lipik, Nova Gradiška i Novska i iz 185 srpskih naselja, sve sa područja zapadne Slavonije” (dok. 61) i drugi primjeri.

Kao i prethodne knjige dokumenata RSK, tako i ova svjedoči da je glavni cilj vodstva “RSK”, kao i vodstva “Republike Srpske”, ali i svih srpskih stranaka na tom području, bilo ujedinjenje sa Saveznom Republikom Jugoslavijom, odnosno Srbijom i Crnom Gorom, u “jednu državu”, odnosno “stvaranje jedinstvene srpske države” (dok. 31, 34, 39, 80 i drugi). Tako je na zasjedanju “Skupštine RSK” 17. prosinca 1994. “predsjednik RSK” Milan Martić zaključio da “svi zastupnici imaju zajednički cilj, a taj je da ostvarimo svoju državu i da se ne vratimo nikad više u Hrvatsku, a ako bude sreće i ujedinimo tu državu sa ostalim srpskim državama” (dok. 116). Tome u prilog govori i priopćenje za javnost Srpske demokratske stranke Krajine, sa zahtjevom “da se na dnevni red izvanredne sjednice Skupštine RSK uvrsti i pitanje ujedinjenja RSK i Republike Srpske sa Srbijom i Crnom Gorom”, ističući da je “ovaj zahtjev u skladu sa osnovnim političkim opredjeljenjem Srpske demokratske stranke Krajine i cjelokupnog srpskog naroda u Republici Srpskoj Krajini, iskazan na dva provedena referenduma” (dok. 28). Posebno je “nadahnuta” bila “Deklaracija o sve srpskom

ujedinjenju” Kluba odbornika Srpske radikalne stranke Skupštine općine Gračac, od 24. kolovoza 1994., u kojoj se navodi da su se “mračne svjetske sile, stvarajući novi svjetski ekonomski poredak, nemilosrdno okomile na ponosni, nepokorivi i prkosni srpski narod”, da je ovoj “generaciji Srba sveti zadatak da u potpunosti riješi srpsko nacionalno pitanje”, da “rat započet na krajiškim prostorima 1990. g. nije samo rat za očuvanje zapadnih srpskih država, nego i rat za očuvanje svekolikog Srpstva i pravoslavlja”, da su “od Kosova pa na ovamo Srbi nebeski narod – opredeljen za Carstvo Nebesko – za Pravednost i Mir”, te da ih na to “obavezuju i referendum naroda Srpske Krajine o ujedinjenju sa Srbijom i Crnom Gorom iz maja 1991. g., referendum o prisajedinjenju Republike Srpske Krajine Republici Srpskoj iz juna 1993. g., odluka zajedničkog prijedorskog zasjedanja Skupštine Republike Srpske i Skupštine RSK, inicijativa plitvičkog zasjedanja Skupštine RSK i poziv Narodne skupštine Republike Srpske o ujedinjenju svih srpskih zemalja” (dok. 39).

Snažnu podršku tadašnjem velikosrpskom projektu čiji je cilj bio ujedinjenje “zapadnih srpskih država” u Bosni i Hercegovini i Hrvatskoj sa Srbijom, pružao je dio svećenstva Srpske pravoslavne crkve, koji je veličao četničku ideologiju. Da su takvi svećenici SPC-a djelovali i na okupiranom području Republike Hrvatske svjedoči obavijest “nastojatelja manastira i manastirišta Sv. Dragovića, Ilariona sa braćom” od 28. srpnja 1994., da je u srpskom pravoslavnom manastiru Sv. Dragovića, na Ilindan (2. kolovoza) 1994. najavljen “vojnički parastos”, posvećen 48. godišnjici “mučeničke smrti đenerala Dragoljuba Draže Mihailovića i svim srpskim voždima i vojnicima koji su braneći Otadžbinu život svoj položili”. U obavijesti se ističe da je “ceo srpski narod uglavnom bio uz počivšeg velikog junaka đenerala Mihailovića” i da “duh slavne vojske đenerala Draže do danas, kao i oduvijek, a naročito sada oličava duh našeg naroda u onoj poslovičnoj: jaki smo, jer smo sami” (dok. 24).

Iako su u drugoj polovici 1994. odnosi između vlasti u Beogradu i Kninu bili pod utjecajem pogoršanih odnosa između srbijanskog vodstva u Beogradu i vodstva Republike Srpske na Palama, ova knjiga dokumenata “RSK” svjedoči da Savezna Republika Jugoslavija (SRJ), zapravo Srbija, i Vojska Jugoslavije nisu prestale pružati pomoć pobunjenim Srbima u Hrvatskoj. To se očituje i u čestitci pomoćnika ministra unutarnjih poslova i načelnika Resora državne bezbednosti MUP-a Republike Srbije Jovice Stanišića poslanoj 5. srpnja 1994. rukovodstvu i djelatnicima MUP-a “RSK” povodom “Dana bezbednosti RSK”, u kojoj je naglasio da “ulaze u odlučujuću fazu borbe za ostvarenje zajedničkih ciljeva svih srpskih zemalja, spremniji i odlučniji nego ikada ranije” (dok. 5).

O pomoći “RSK”, ali i o stanju u Vojsci Jugoslavije svjedoče zapisi sa sjednica Vrhovnog savjeta obrane SRJ. Tako je na 23. sjednici, 21. srpnja 1994., navedeno da je “saveznim budžetom za 1994. godinu utvrđen vojni budžet od 1.264.000.000 dinara, ili 57 % od predloženog minimalnog iznosa”, kojim je omogućeno “samo preživljavanje”, pa je “Generalštab Vojske Jugoslavije u osnovi pokrio redovan život i rad vojske, no bez povećanja mera borbene gotovosti i popune ratnih materijalnih rezervi”. Zbog takvog budžeta “još više se pogoršalo stanje opremanja, naoružanja, vojne opreme, ratnih materijalnih rezervi i tehničkog obezbeđenja”, posebice zato što su “veće količine ubojnih sredstava, 3.640 tona, ustupljene Srpskoj vojsci Krajine i Vojsci Republike Srpske”, čime je “povećan broj kritičnih vrsta ubojnih sredstava, čija je popuna ispod 50 % potreba (pešadijske municije za podršku bilo je 37 %, artiljerijske municije za podršku 46 %, protivavionske municije cevne 49 %)”. U tom trenutku su “rezerve bile veoma kritične za 29 vrsta značajnije municije”. Sa stanovišta vođenja rata “posebno je kritična bila popuna sa minama 120 mm za minobacač – 16 %; raketa ‘zolja’ 25 %; metak 100 mm za top ‘T-12’ 17 %; raketa protivoklopna ‘maljutka’

10 %; metak 122 mm za haubice 'M-38' 26 %; metak 122 mm za haubicu 'D-30' 25 %; metak 152 mm za 'noru' 0 %; raketa 128 mm 'plamen' 18 %; metak 125 mm za tenk 'M-84' 13 % (u SRJ je tada bila moguća proizvodnja mina 120 mm i raketa 'zolja', dok se ostalo u tom trenutku nije moglo proizvoditi)". Ništa bolje nije bilo s rezervama goriva ("pogonska goriva: motorni benzin 44 %; dizel gorivo 21 %; mlazno gorivo 8 %") i intendantskim sredstvima ("hrana 57 % i odeća 27 %"). Prijeko potrebno bilo je pronaći "oko 3 miliona dolara za uvoz 720 protivavionskih raketa 'igla' sa 120 lansirnih mehanizama" te osigurati "mesečnu isporuku 2.500 tona mlaznog goriva za avione". Vojska Jugoslavije tada je – "u gotovosti do tri časa" – ukupno imala "snage ekvivalenta 81 bataljona diviziona, sa 22.469 ljudi, 177 tenkova, 187 oklopnih transportera, 286 artiljerijskih i 192 protivavionska oruđa i 24 aviona" (dok. 19).

Vrhovni savjet obrane je "čitavo vrijeme, zaista, usaglašeno i jedinstveno vodio računa da maksimalno kadrovski popuni i ojača i Vojsku Jugoslavije, ali i da izađe u susret zahtjevima Vojske Republike Srpske Krajine". Tome u prilog govori i podatak da je u "Vojsci Republike Srpske i Republike Srpske Krajine ukupno ostalo 6.800 starešina, koji su prihvatili sisteme, narod i organizaciju i uspješno vode borbu", a da je "na njihove zahteve, poslano još ukupno 3.795 stalno u prekomandu i 187 ljudi koji se naizmjenično menjaju, jer su deficitarni kadrovi – i ovdje i tamo, pa su bitni!" (dok. 19). U jednom dokumentu navedeno je da "u SVK ima 1227 profesionalnih oficira i podoficira koji su upućeni iz Vojske Jugoslavije, a rođeni su na bivšim područjima RH", što je "oko 50 % ukupnog broja oficira i podoficira rođenih na bivšim područjima Hrvatske, a oko 50 % se nalazi još u Vojsci Jugoslavije" (dok. 8).

Na jednoj od sjednica Vrhovnog savjeta obrane SR Jugoslavije, 27. rujna 1994., u razdoblju kad su, uz pomoć međunarodne zajednice, vođeni pregovori oko statusa Prevlake, predsjednik Crne Gore Momir Bulatović je izjavio da bi mu bio "merak" da Hrvatima potopi jedan čamac i predložio da Vojska Jugoslavije "potopi prvi hrvatski policijski čamac koji uđe u 'plavu zonu', pa da se izvini i da kaže da je nespornost". Taj "prijedlog" nije naišao na odobravanje Slobodana Miloševića, koji je zamolio da se "u narednih nedjelju dana ne potapa ništa i ne puca", nego da se pričekta "da nam skinu ove sankcije" (dok. 62).

Jednako teška kao i u SR Jugoslaviji, ako ne i teža, bila je ekonomska situacija u "RSK". Posebice se osjećao nedostatak goriva. Primjerice, na području Obrovca, zbog četverogodišnjeg nefunkcioniranja privrede, stanovništvo se isključivo bavilo poljoprivredom i stočarstvom, a zdravstvena briga stanovništva i "boraca na liniji", kao i prijevoz učenika do škola, bili su omogućeni gorivom dobivenim od UNPROFOR-a (dok. 23). O kroničnom nedostatku materijalno-tehničkih sredstava za "Srpsku vojsku Krajine" svjedoče podaci sa sjednice "Vlade RSK" u srpnju 1994., da SVK raspolaze "sa minimumom rezervi osnovnih sredstava", da su osnovna sredstva stara od 20 do 30 godina (kao "bitna sredstva navedeni su: minobacači, bestrajni topovi 82 mm, haubice, PA topovi i borbena vozila svih tipova, a kao sredstva RV i PVO: avioni 'Jastreb J-21', helikopteri tipa 'Gazela' i avioni 'Jastreb J-20', koji su u upotrebi 26 godina, pa im ističe rok upotrebe"), da "minsko eksplozivnih sredstava ima dovoljno", no da "postoji nedostatak municije za složene borbene sisteme" i da je "u identičnoj situaciji i Vojska Jugoslavije", te da "ulje u sisteme nije dolijevano u ovom ratu, što je veoma ozbiljan problem" (dok. 8).

Uz to, u "RSK" je bilo problema i s opskrbom električnom energijom. Naime, "elektroenergetski sistemi SR Jugoslavije, Republike Srpske i Republike Srpske Krajine međusobno su bili povezani 110 kV vezama, uz mogućnost prenosa električne energije u

međusobnim razmjenama”, no uz “ograničenu prenosnu moć kroz koridor od 80 MW”, te su uz tu energiju “zapadni dijelovi srpskih republika iz sopstvenih hidroelektrana imali prosječnu satnu snagu od 50 MW”, što nije bilo dovoljno za zadovoljenje potreba za električnom energijom u “RSK” jer je “prosječna potrošnja zapadnih srpskih zemalja iznosila 160 MW” (dok. 1). Zbog toga su u “RSK” uvedene redukcije struje, no pojedinci na području općine Knin nisu se mogli pomiriti s time, pa su samovoljno uključivali električnu energiju za vrijeme redukcija (dok. 113).

Da bi poboljšalo ekonomsku situaciju, vodstvo “RSK” pristalo je na Gospodarski sporazum s hrvatskim vlastima, nastojeći pritom sačuvati “suverenitet nad cijelim teritorijem RSK”. U tom cilju, već prilikom ponuđenog nacрта “Sporazuma o krajinsko-hrvatskoj saradnji o ekonomskim pitanjima” (od 15. studenoga 1994.), “Vlada RSK” nije htjela prihvatiti “da poslije otvaranja autoputa Beograd – Zagreb onaj njegov dio koji prolazi kroz zapadnu Slavoniju ne kontroliše srpska milicija, već samo UNPROFOR”, jer bi to “bilo odricanje od suvereniteta Krajine na tom dijelu njene teritorije” (dok. 95). Usprkos teškoćama u pregovorima, Gospodarski sporazum je potpisan početkom prosinca 1994., a njegovo potpisivanje izazvalo je burne rasprave u “RSK”. Protiv njegova potpisivanja bila je Srpska radikalna stranka SO Zapadna Slavonija, jer se “istim RSK odrekla svoje ‘državnosti’ i prihvatila po nju nepovoljne uvjete” (dok. 109). Ista stranka osudila je i otvaranje dionice autoceste Zagreb – Lipovac između Novske i Nove Gradiške (zakazano za 21. prosinca u 14. sati), zaključivši da se “kao i uvek, pa i sada, pokazalo da Hrvati vode mudru i diplomatsku politiku potpomognuti od Njemačke i Vatikana” (dok. 119).

Ekonomsko stanje u “RSK”, između ostaloga, očituje se na primjeru grada Vrlike, čija privreda nije radila, a grad nije imao ni općinske vlasti, osim “Mjesne zajednice”. U njemu je živjelo oko 200 stanovnika (od toga 30 Hrvata), a s okolnim selima Vrlika je imala oko 2000 stanovnika. Prijeratne dvije tvornice su propale tijekom rata, a glavni “poduzetnici” ostali su “privatni gostioničari” i prodavači: u gradu je bilo 7 kafića – “koji su radili bez dozvole” te “jedna prodavnica i jedna mesnica, dok se za ostalo može reći da ne postoji” (dok. 120).

Da je, uz ekonomske probleme, “SVK” imala problema i s nedostatkom ljudstva (“boraca”), pokazuje odluka “GŠ SVK o popuni ratnih jedinica SVK sa ženama vojnim obveznicima” (dok. 45). Tome u prilog govori i podatak da je jedna od brigada SVK “dnevno imala 2.526 ljudi na 240 km, odnosno 1,5/1 km, pa da bi zbog toga trebalo mobilizirati žene od 19 do 45 godina. Istodobno, zbog problema s gorivom, predložena je i “mobilizacija 1.146 konja da bi se uštedila nafta za traktore i motore” (dok. 51).

O pitanjima opskrbe “SVK” i stanju na bojištima često se raspravljalo na sjednicama “Vlade RSK” i zasjedanjima “Skupštine RSK”. Tako je na 9. sjednici “Vlade RSK”, 6. srpnja 1994., navedeno da ratište u “RSK” ima nepovoljan geografski položaj, da veličinom i oblikom spada u male teritorije, da manevar snaga po frontu otežavaju rijeke, koje teku smjerom sjever – jug, da su materijalne mogućnosti skromne, da će “uz snažnu podršku artiljerije i avijacije, oružane snage Hrvatske napasti na izabranom, a ne na cjelokupnom pravcu”, te da su mogući smjerovi napada: “Zadar – Benkovac – Knin; Split – Drniš – Knin; Šibenik – Oklaj – Knin i Sinj – Vrlika – Knin”. Zapadna Slavonija istaknuta je kao “vrlo osjetljivo područje”, za čiju obranu su formirane “2 brigade, uz plan oslonca na Republiku Srpsku” (dok. 8).

Međunarodna zajednica pokušavala je vodstvo “RSK” dovesti za pregovarački stol i omogućiti dogovor s hrvatskim vodstvom. Među takvim pokušajima je i dopis Petera

Galbraitha, američkog veleposlanika u Republici Hrvatskoj, od 2. kolovoza 1994., u kojem obavještava Milana Martića, “predsjednika RSK”, da mu američko veleposlanstvo šalje knjigu Williama Urya, stručnjaka za pregovore, te nudi mogućnost organiziranja seminara srpskim pregovaračima pod njegovim vodstvom. Ista ponuda upućena je i hrvatskom vodstvu (dok. 26).

Dokumenti u knjizi svjedoče o sadržaju nekih od sastanaka između predstavnika hrvatske vlasti i vodstva “RSK”. Primjerice, u organizaciji UNPROFOR-a, u srpnju 1994. na Turnju su razgovarali “pomoćnik vrhovnog komandanta Oružanih snaga RSK za nacionalnu bezbjednost i međunarodne odnose, general-major” Mile Novaković i hrvatski pregovarač Hrvoje Šarinić. Tema razgovora bila je “problem vodosnabdevanja Drniša, Biograda i Teslingrada (Lički Osik) te linija razdvajanja kod sela Kakma”. Navodi se da je Šarinić tvrdio “da se posle Zagrebačkog sporazuma provodi Kiprizacija Hrvatske”, da “pregovaranje kao metod rešavanja problema samo koristi Srbima da politički jačaju, a ništa se ne rešava”, da se “priprema projekt autonomije za Srbe”, da je spreman prihvatiti i “Galbrajtove predloge da Srbi imaju svoju zastavu”, te da “jedino o čemu ni on ni Tuđman neće pregovarati je suverenitet Hrvatske”. Zanimljivo je da je srpska strana tonski tajno snimila cijeli tijek sastanka – “od susreta pa do razdvajanja”, a da se o daljnjem nastavku “ovakve vrste kontakata s neprijateljem” tražilo mišljenje “Resora državne bezbednosti” Republike Srbije (dok. 9).

U kolovozu 1994., u Stožeru UNPROFOR-a u Kninu, uz nazočnost predstavnika UN-a, sastali su se “predsjednik Vlade RSK Borislav Mikelić i ministar Milan Babić” s predstavnicima hrvatske vlasti Hrvojem Šarinićem i Ivićem Pašalićem, savjetnikom predsjednika F. Tuđmana za unutarnju politiku. Raspravljalo se o ekonomskim (vodoopskrba, autocesta Zagreb – Slavonski Brod i željeznički promet preko Knina za Split) i političkim pitanjima (povratak prognanika i traženje nestalih) (dok. 36).

U pregovorima s Hrvatskom predstavnici “RSK” držali su se smjernica “Odbora za odbranu i bezbjednost” i “Odbora za inostrane poslove Skupštine RSK”, nastojeći prihvatiti “samo ono što vodi jačanju ‘krajinskih’ obrambenih i ekonomskih potencijala”. Tako je, 19. srpnja 1994., predstavnicima “RSK” koji su određeni za pregovore o prevladavanju problema u provedbi Zagrebačkog sporazuma o prekidu vatre iz ožujka 1994., sugerirano da “uđu u pregovore, ali da se sporazumevaju samo o onom što doprinosi jačanju samostalnosti RSK”, kako bi se “skrenula pažnja sa sporazuma i bez velike buke moglo i formalno promeniti linije razdvajanja tamo gdje je to potrebno”. Istodobno je zahtijevano da se posebno “vodi briga za srpske teritorije pod okupacijom (zapadna Slavonija, Gorski kotar...), kao i da se “posebna pažnja obrati terminima koji se odnose na Hrvatsku” i da se oni “zvanično (ili poluzvanično) odrede”, jer nema razloga upotrebljavati nazive “Republika Hrvatska” ili “Hrvatska vojska”, ako hrvatska strana koristi nazive “lokalni – pobunjeni Srbi” i “četnici” (dok. 16).

U knjizi su navedeni i dokumenti koji svjedoče o sastancima između vodstva “RSK” i predstavnika međunarodne zajednice. Tako je 25. srpnja 1994. “predsjednik RSK” Milan Martić čelniku Promatračke misije Europske unije za područje bivše Jugoslavije Paulu Joachimimu von Stülpnagelu naglasio da su “RS i RSK geografski vezane, da je to isti narod, isti interes, pa je zato svaki napad na RS i napad na RSK i obratno”, da će se “u slučaju agresije na RS uključiti RSK i SRJ, a nudi se i veliki broj Rusa, posebno Kozaka”, te da se “govori i o nuklearnim bojovim glavama”, čime bi se “rat proširio na veliki dio Evrope”. Pritom je zatražio “uvažavanje zahtjeva Srba za korekturom teritorija i rješavanje Ustavnog

pitanja, te ukidanje sankcija prema Jugoslaviji” (dok. 22). No, činjenica da je međunarodna zajednica priznala granice RH i BiH, te da je u rezolucijama Glavne skupštine UN-a “RSK” vrlo jasno navedena kao “okupirano područje” Republike Hrvatske, znatno je otežavala prihvaćanje Martićevih zahtjeva. Naravno da je to vodstvu “RSK” bilo neprihvatljivo, pa je pisalo prosvjedna pisma glavnom tajniku UN-a Boutrosu Ghaliju (dok. 82).

Ignorirajući odredbe UN-a i činjenicu da je Republika Hrvatska bila međunarodno priznata država, članica UN-a, vodstvo “RSK” pokušavalo je na sve moguće načine dobiti međunarodno priznanje za “RSK”, ali u tome nije uspijevalo. Nisu prolazila ni nastojanja da se “na mala vrata”, potpisivanjem pojedinih sporazuma, neizravno prizna državnost “RSK”. Primjerice, čelništvo UN-a u New Yorku je u srpnju 1994. odbilo potpisati “sporazum između Vlade RSK i UN-a o statusu Zaštitnih snaga UN-a u RSK”, koji je inicirala “Vlada RSK”, ponudivši tek razgovore “na sektorskim nivoima, koje Ministarstvo inostranih poslova RSK nije moglo prihvatiti” (dok. 30).

U kolovozu 1994. vodstvo “RSK” zamolilo je Ministarstvo vanjskih poslova Rumunjske da odobri sudjelovanje predstavnika “RSK” na Konferenciji o dunavskoj suradnji u Bukureštu (jer “kroz teritoriju RSK protječe Dunav u dužini od 150 kilometara i na tom dijelu plovnosti Dunavom, organi vlasti Republike Srpske Krajine ‘de facto’ vrše potpunu kontrolu, upravljanje i korištenje režima plovidbe Dunavom”) te ujedno zahtijevalo da se predstavnicima Republike Hrvatske onemogući sudjelovanje na tom skupu, jer “Dunav ne protječe Hrvatskom” (dok. 33).

Osim toga, u cilju međunarodne afirmacije “RSK” upućivani su razni dopisi stranim državama. Tako je 18. srpnja 1994. “predsjednik RSK” Milan Martić čestitajući “u svoje i u ime naroda RSK” brazilskom predsjedniku Itamaru Francu “uspjeh nogometne reprezentacije Brazila na Svjetskom nogometnom prvenstvu u SAD-u” istaknuo “tradicionalne” veze brazilskog i srpskog naroda u prošlosti (dok. 15). U cilju promidžbe, “Ministarstvo kulture i vjera RSK” pokrenulo je snimanje dokumentarnog filma “Istorijsko pravo Srba Krajišnika na državu” (dok. 101).

Međunarodnu afirmaciju “RSK” njezino vodstvo pokušalo je ostvariti i kroz pitanje raspodjele (“sukcesije”) imovine bivše SFRJ, pokušavajući već od 1992. u spomenuti pregovarački proces uključiti i “delegaciju RSK”, no bez uspjeha. Moglo je samo zaključiti da “Republiku Srpsku Krajinu niko nije ni spominjao kao nasljednicu, jer se podrazumjevala kao deo Republike Hrvatske” (dok. 79).

Svojevrsan pregled važnijih datuma i mogućih načina ostvarenja “svesrpskog” ujedinjenja, sadrži politička platforma predsjednika Srpske demokratske stranke Krajine i “ministra inostranih poslova RSK” Milana Babića, objavljena 9. studenoga 1994. godine (dok. 90). U tekstu, čiji naslov poručuje da je “ostvarenje srpske federacije osnovni pravac spoljne politike RSK”, navedeno je da su 22. svibnja 1992. Republika Slovenija, Hrvatska i Bosna i Hercegovina “priznate za nezavisne i suverene države članice Ujedinjenih nacija, da je Savezna Republika Jugoslavija (27. travnja 1992.) sastavljena od federalnih jedinica Republike Srbije i Crne Gore “kao stvarni nasljednik bivše Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, kojoj je takvo isključivo naslijeđivanje od strane međunarodne zajednice osporeno Rezolucijom Savjeta bezbjednosti Ujedinjenih nacija broj 777 od 18. 09. 1992. godine pozivom na Rezoluciju 757 (47. zasjedanje Generalne skupštine Ujedinjenih naroda), iako su neke zemlje nastavile odnose sa Saveznom Republikom Jugoslavijom bez posebnog priznavanja”. Navodi se i da je “Država Republika Srpska Krajina proglašena 19. 12. 1991. usvajanjem Ustava od strane Skupštine Srpske autonomne oblasti Krajine (koja

se proglasila ustavotvornom) i Velike narodne skupštine Srpske oblasti Slavonije, Baranje i Zapadnog Srema, kojoj se priključila Srpska oblast Zapadna Slavonija odlukom Skupštine Srpske oblasti Zapadne Slavonije od 21. 12. 1991. godine, a na osnovu:

- plebiscita održanog 19. 08. 1990. godine kojim je potvrđena Deklaracija o suverenosti srpskog naroda Krajine donesena 25. 07. 1990. godine na Srpskom saboru u Srbu,
- Rezolucije o razdruživanju SAO Krajine i Hrvatske usvojene 28. 02. 1991. godine i odluke o odvajanju od 18. 03. 1991. godine,
- suverenosti Republike Srpske Krajine potvrđene referendumom građana Republike Srpske Krajine 20. juna 1993. godine”.

Za Republiku Srpsku navodi se da je nastala Rezolucijom “Skupštine srpskog naroda Bosne i Hercegovine” koja teži formiranju “Srpske Republike Bosne i Hercegovine” u okviru Savezne Republike Jugoslavije iz prosinca 1991. godine i proglašavanjem nezavisnosti “Srpske Republike Bosne i Hercegovine” 9. 1. 1992. godine. Potom je izraženo mišljenje da “na principima međunarodnog javnog prava koji služe da definišu uslove pod kojima se konstituiše država, a koji suverenu državu definišu kao zajednicu koja sadrži teritoriju i stanovništvo podređeno organizovanoj političkoj vlasti; kao i to da je postojanje ili nestanak jedne države pitanje ‘de facto’ (mišljenje Arbitražne “Badinterove” komisije broj 1 od 10. 12. 1991. godine), Savezna Republika Jugoslavija, Republika Srpska Krajina i Republika Srpska ispunjavaju kriterijume zasnovane na navedenim principima za njihovo definisanje kao faktičkih i suverenih država (za Saveznu Republiku Jugoslaviju potvrđeno od strane Arbitražne komisije – Međunarodne konferencije o Jugoslaviji, mišljenje broj 10 od 04. jul 1992. godine) kao i od strane mnogih država koje je priznaju”. U tom smislu se navodi da je “priznavanje od strane drugih država suverene države konstituisane na navedenim principima međunarodnog javnog prava čisto deklarativne prirode (mišljenje Arbitražne komisije br. 1 od 10. 12. 1991.) te nepriznavanje Republike Srpske Krajine i Republike Srpske od strane drugih država nimalo ne umanjuje njihovu suverenost i postojanje de facto”.

U prilog tome istaknuto je “da se narod Srpske Krajine izjasnio za ostajanje u Jugoslaviji sa Srbijom i Crnom Gorom i drugima koji žele da očuvaju Jugoslaviju (Deklaracija Srpskog sabora u Srbu 25. 7. 1990. godine, Rezolucija Srpskog nacionalnog vijeća od 28. 02. 1991. godine i referendum naroda Srpske autonomne oblasti Krajine od 12. 05. 1991. godine i Srpske oblasti Slavonije, Baranje i Zapadnog Srema u junu 1991. godine)”, te da je “na referendumu održanom u Republici Srpskoj Krajini 20. 06. 1993. godine srpski narod Krajine odlučio da se suverena Republika Srpska Krajina ujedini sa drugim srpskim državama, čemu su prethodile Grahovska deklaracija (SAO Krajine i Zajednice opština Bosanske Krajine) i Prijedorska deklaracija (Skupština Republike Srpske i Skupština Republike Srpske Krajine) o međusobnom ujedinjenju, kao i mogućnost (ugrađena u Ustav SR Jugoslavije) kojom Savezna Republika Jugoslavija dozvoljava da se u njenom sastavu nađu i druge republike koje to žele”.

U svom tekstu M. Babić je, kao “ministar inostranih poslova RSK”, otkrio da “pregovarački proces sa Hrvatskom pod okriljem međunarodne zajednice treba da pomogne stabilizaciji međunarodnih pozicija Republike Srpske Krajine i omogući barem indirektnu podršku, ili ne suprotstavljanje međunarodne zajednice, glavnom cilju spoljne politike Republike Srpske Krajine: traženju zajednički prihvatljivog modela integracije (ujedinjenja) Republike Srpske Krajine, Savezne Republike Jugoslavije i Republike Srpske”! Naveo je da za “RSK” postoje dva optimalna modela ujedinjenja, “koji su uslovljeni prostornim razdvojenjem

Republike i opredjeljenjem srpskog naroda za što čvršćim sjedinjenjem sa matičnom državom Jugoslavijom: mogućnost (istovremenog ili pojedinačnog) uključivanja Republike Srpske Krajine i Republike Srpske kao posebnih federalnih jedinica u Saveznu Republiku Jugoslaviju uz moguću konfederalnu vezu kao prelazno rješenje ili (respektujući stabilniji međunarodni položaj Savezne Republike Jugoslavije) ujedinjenje Republike Srpske Krajine i Republike Srpske u federaciju koja bi se u početnoj fazi konfederalno vezala za Saveznu Republiku Jugoslaviju”. Pritom je primijetio da “za ovakav model postoji već međunarodno verifikovana praksa oličena u konstruisanju bošnjačko-hrvatske federacije koja je dobila mogućnost da se konfederalno veže sa Hrvatskom”.

Ako navedena dva “optimalna” modela ne bi prošla, “treći model međusrpskog ujedinjenja bio bi stvaranje u početnom periodu federacije Republike Srpske Krajine i Republike Srpske koja bi prerasla u unitarnu državu”, no taj model bi “sa gledišta Republike Srpske Krajine mogao biti samo model iz nužde za učvršćenje i međusobnu zaštitu Republike Srpske Krajine i Republike Srpske, ali u sebi krije opasnost trajne podjele na istočne i zapadne Srbe sa granicom na Drini, što nije srpski niti nacionalni niti državni interes, a za samu Republiku Srpsku Krajinu nosi opasnost odvajanja dijela istočne Slavonije i Baranje koji bi postali lak plijen još uvijek nezatomljenim težnjama Hrvatske za prisvajanjem teritorija Republike Srpske Krajine. Zavisno od stava Savezne Republike Jugoslavije i Republike Srpske, kao i odnosa snaga u međunarodnoj zajednici, Republika Srpska Krajina može biti otvorena za sva tri navedena modela ujedinjenja”.

Na kraju je zaključio da “put za konačno priznanje Republike Srpske Krajine i ujedinjenje srpskog naroda u srpsku federaciju, reintegracijom u Jugoslaviju, neće biti brz ni lak, da nosi u sebi više neizvjesnosti nego izvjesnosti, ali da srpski narod i Republika Srpska Krajina drugog puta ne žele” (dok. 90).

Neplanirani problem za “RSK”, naravno i za “Republiku Srpsku” u BiH, u tom razdoblju predstavljalo je pogoršanje odnosa između vodstva Srbije i vodstva Republike Srpske, koje je odbilo poslušati srbijansko vodstvo u Beogradu i prihvatiti prijedlog međunarodne zajednice (“Kontaktne skupine”) o unutarnjoj podjeli BiH. U tom cilju vodstva “RSK i RS” sastajala su se da bi dogovorili zajedničko djelovanje. Na jednom od sastanaka, 20. kolovoza 1994., R. Karadžić rekao je da je dobio “teleks poruku od Engleza, koji su dali najviše informacija i mole za sastanak, jer Muslimani preko njih traže pregovore”, što je on protumačio kao znak – “pobjeda je naša”. Upozorio je da je Mirovni plan Kontaktne skupine za BiH “paklen”, jer je “teritorija isječena”, što Srbima u Srbiji nije jasno, pa se pitaju zašto ga Srbi u BiH ne žele prihvatiti, a “dobili su pola Bosne”. Naveo je da “iza svega stoji Njemačka i plan Vatikana, te hrvatski interesi da se RSK reintegriše u Hrvatsku”, da “Hrvati imaju prave prijatelje u Nijemcima koji vode računa o njihovim interesima”, da je “Amerika uz muslimane ali ne u mjeri koliko su Nijemci uz Hrvate”, da “Rusi ništa ne rade za Srbe”, da “po njima, treba ostvariti cjelovitu (veliku) Hrvatsku, te joj pripojiti Bosnu i onemogućiti ujedinjenje Srba”. Stoga je zaključio da je važno ne pristati na plan, jer predviđa “jedinstvenu Bosnu” i jer “Republika Srpska planom gubi 26 % teritorija i 20 što većih što manjih gradova i naselja, koja bi Srbi napustili, a ne bi se ostali boriti za svoja prava na tom području, kako misle u Srbiji”. Istodobno, “Muslimani bi dobili strateške pozicije i opasno ugrozili Srbe”, a ni “sankcije ne bi bile skinute potpuno, budući da bi strateška roba (čelik, nafta) bili i dalje pod embargom”. R. Karadžić je bio uvjeren da “potpisivanjem spomenutoga plana Republika Srpska ne bi mogla opstati, te da u tom slučaju ne bi opstala ni RSK, ali ni Srbija”, a “Crna Gora bi spas našla u Italiji”. Stoga je odlučio da se Republika Srpska

brani “i za RSK i Srbiju”. Kao pravo rješenje naveo je “ujedinjenje svih srpskih zemalja u jednu srpsku državu s Beogradom kao glavnim gradom”, koja bi tako imala “13 (!) milijona stanovnika i bila garant stabilnosti na Balkanu”. Naglasio je da se ne smije popustiti, jer se svijet boji rata, a “mi smo u ratu i teže nam ne može biti”.

O potrebi “mudre politike” na tom je sastanku govorio Momčilo Krajišnik, “predsjednik Skupštine RS”, upozorivši da “ovo što se dešava može biti kobno za srpsku budućnost”, jer nije Stjepan Mesić, predsjednik Hrvatskog sabora (1992.-1994.) “džaba rekao – Srbe na Srbe”. Nakon njega, “predsjednik RSK” Milan Martić rekao je da bi “bio najsrećiji da odmah potpiše akt o ujedinjenju”, no da “bi bilo štetno po obe strane ići odmah na ujedinjenje”, te da se “mora izvući korist od Srbije” i da “naš mirotvorni stav ne da Hrvatima za pravo da nas napadnu”. Potom se nazočnima obratio i Brana Crnčević iz Srbije, rekavši da se “dva miliona Srba ne može dati”, da “nije opasno kad je celi svet protiv Srba, ali da ne valja kada je svet i Srbi protiv Srba”, te da u Srbiji “misle da je RS više bradata, a da on misli da je SRJ previše crvena”, pa “sporazum traži lagani kompromis”, koji je moguć, jer “misli da je Milošević na strani RSK i RS, ali je pritisak sveta velik”, no da “onaj ‘ko napusti RSK i RS neće dugo vladati u Srbiji”. Predložio je da se uvjeti postavbe “51:49 sa garancijama međunarodne zajednice”. Nakon završetka sastanka i ručka, “delegacije su posjetile manastir Krka” (dok. 35).

Među dokumentima koji govore o mogućim rješenjima problema odbijanja “Republike Srpske” da prihvati plan “Kontaktne skupine”, je zabilješka (od 17. listopada 1994.) “šefa Predstavništva Ministarstva vanjskih poslova RSK” u Beogradu, Branka Filipovića, o posjetu britanskog sveučilišnog profesora Hughja MacDonalda Republici Srpskoj i njegovu susretu s čelnikom pobunjenih bosanskohercegovačkih Srba Radovanom Karadžićem (15. listopada 1994.) u Banja Luci. Zabilješka, koja je klasificirana kao “državna tajna”, navodi da bi Radovan Karadžić “mogao prihvatiti podjelu BiH po principu 50 – 50 % (kako je predložio MacDonald), pod uslovom da se mape koriguju u korist Srba, gde bi se prihvatio princip teritorijalnog obuhvatanja većine srpskih etničkih zemalja u BiH, te da Republika Srpska mora biti suverena država sa glavnim gradom Srpsko Sarajevo, koje bi bilo podjeljeno u dva grada, a NE u dva dela, što znači da bi muslimanski deo Sarajeva postao muslimanska prestonica, a srpski deo grada srpska prestonica”. Uz to, “u zamenu za enklave u istočnoj Bosni, Srbi bi se odrekli dviju opština na severu Sarajeva, a Sarajevo bi privuklo većinu muslimana iz istočne Bosne”. U slučaju potpisivanja “sporazuma o podjeli BiH po principu 50 – 50 %”, R. Karadžić je zahtijevao da se istodobno (“u roku od pet minuta”) potpiše i “dodatni sporazum o razmeni teritorija između Republike Srpske i hrvatsko-muslimanske Federacije s jedne strane i Republike Hrvatske i SRJ oko zapadne Slavonije, gde bi Srbima bio odobren povratak u zapadnu Slavoniju (tj. onaj deo koji je pod kontrolom Hrvatske)”. Tri mjeseca potom “trebala bi se održati međunarodna konferencija koja bi rešila pitanje sukoba između RSK i Republike Hrvatske”, a prema mišljenju Radovana Karadžića, “RSK bi se trebala odreći Like, Korduna i Banije u korist Republike Hrvatske, a Republika Hrvatska bi se trebala odreći istočne Slavonije, zapadnog Srema i Baranje u korist RSK (zapravo Republike Srbije), kao i zapadne Slavonije i severne Dalmacije u korist Republike Srpske” (dok. 78).

Da bi u potpunosti provele velikosrpski plan o stvaranju jedinstvene srpske države, sa zapadnim granicama duboko na teritoriju Republike Hrvatske, srpske snage morale su osvojiti grad Bihać u zapadnoj Bosni, koji su branili 5. korpus Armije BiH i 101. pukovnija Hrvatskog vijeća obrane (HVO). U borbama protiv 5. korpusa Armije BiH sudjelovale su i

snage Autonomne pokrajine Zapadna Bosna, koje su bile odane političaru Fikretu Abdiću. Među dokumentima u knjizi je i izvješće o sastanku Borislava Mikelića, “predsjednika Vlade RSK” i Fikreta Abdića, “predsjednika AP Zapadna Bosna”, održanom na Plitvicama u rujnu 1994., od 22 do 00.30 sati. F. Abdić bio je “vrlo zadovoljan razgovorom i pun optimizma za svoj narod, uvjeren da će uz pomoć Srba i svog naroda ipak uspjeti ostvariti cilj o postojanju AP Zapadna Bosna”. Prije toga, od 13 do 16 sati, F. Abdić je bio u Zagrebu na razgovoru sa Slavkom Degoricijom (helikopterom UN-a bio je prebačen iz Topuskog i vraćen natrag). Na povratku je izjavio da “jebe Hrvatskoj mater, što su ga na vrlo perfidan i podmukao način na brzinu poslije sastanka utrpali u helikopter, a nisu mu uopšte dozvolili razgovor sa novinarima iz Hrvatske i Italije koji su ga čekali da sa njime obave intervju i naprave fotosnimke” (dok. 45).

Za vodstvo “RSK” problem su predstavljale i izbjeglice iz zapadne Bosne koje je trebalo zbrinuti, pa se nastojalo da se dio tereta njihova zbrinjavanja prebaci na Republiku Hrvatsku, ali da se zadrži savezništvo s Fikretom Abdićem. Tako je na 13. sjednici “Vlade RSK”, 22. kolovoza 1994., predloženo da se prostor za muslimanske izbjeglice iz zapadne Bosne traži na Turnju, te da se vrši pritisak na RH i UNHCR da prihvate izbjeglice, kao i da je “vrlo bitno sačuvati Fikreta Abdića kao političkog čovjeka, jer to je garancija da će uvijek vući poteze prema Velikoj Kladuši, a time se neće ostvariti jedinstvo V. korpusa, što Srbima ide u prilog” (dok. 36). Uz to, situaciju s muslimanskim izbjeglicama iz AP Zapadne Bosne na Turnju u rujnu 1994., srpska strana (“Komesarijat za izbjeglice RSK”) pokušala je iskoristiti za dobivanje humanitarne pomoći za srpske izbjeglice i socijalno ugrožene Srbe u “RSK” (dok. 58)

U drugoj polovici 1994. intenzivirale su se borbe na tom području u toj mjeri, da su angažirane i hrvatske snage, jer bi osvajanjem Bihaća srpske snage odnijele pobjedu od strateškog značaja, a to Hrvatska nije mogla dopustiti. Stoga su od rujna 1994. događaji u zapadnoj Bosni bili jedna od važnijih tema na sjednicama “Vlade RSK” i zasjedanjima “Skupština RSK”. Tako je o situaciji na bojištu u zapadnoj Bosni bilo govora na 16. sjednici Vlade RSK, 20. rujna 1994., posebice o problemima koordinacije između “Republike Srpske” i “Republike Srpske Krajine”, te nedostatku sustavnoga načina rada i donošenju odluka na lokalnoj razini. Navedena je procjena GŠ SVK “da na području AP Zapadna Bosna prvenstveno treba voditi borbu Fikret Abdić sa svojim snagama, a vojska RSK da učestvuje u domenu koliko je to politički i vojno moguće”, jer “nije dobro otvarati krizu u teškom vremenu gdje nisu definisana mnoga pitanja i kad SVK objektivno nema vojničku snagu koja može rješavati pitanje AP Zapadne Bosne”. Posebice nakon upozorenja predstavnika međunarodne zajednice 15. kolovoza 1994., da “SVK ne prelazi granice priznate države BiH jer će to biti razlog da vojska RH napadne RSK”.

Ipak, do borbenih djelovanja došlo je s 3. na 4. rujna 1994., kad je “Vojska RS prešla na teritorij RSK” i započela napad u kojem je ostvarila “početni uspjeh i prodor od 10 km u teritorij AP Zapadna Bosna, no potom su muslimanske snage preduzele protudejstva i natjerale snage RS i SVK na povlačenje”, tako da su “Muslimani ostvarili artiljerijski pregled područja Majdana, Žirovca, Komore pa i prema Dvoru”. Spomenutim protuudarom 5. korpusa Armije BiH ugrožena je sigurnost općine Dvor, “situacija sa tehnikom je jako loša (3 stara tenka), kod naroda je prisutna doza straha, ljudi na položaju su iscrpljeni jer ih nema ko mijenjati, a prosjek je 40 godina, pa nisu spremni ni za kakva ofanzivna dejstva”. “Sekretar Vlade RSK” Savo Štrbac izvijestio je da su “na zadnjem sastanku koji je bio na Maljevcu Muslimani tvrdili da imaju 10 naših mrtvih i 2 živa iz Bojne” (dok. 59). Zapisnik

s “4. sjednice drugog redovnog zasjedanja Skupštine RSK”, od 1. prosinca 1994. (dok. 104), pokazuje da je u borbama u “bihaćkom džepu” sudjelovala “Srpska vojska Krajine, specijalna brigada MUP-a RSK, snage Fikreta Abdića, vojska RS i još neke snage”, te da su dvije trećine Velike Kladuše bile pod nadzorom srpskih snaga, a da je Bihać “opkoljen u vidu potkovice”. Spomenuta borbena djelovanja u zapadnoj Bosni detaljno su opisana i u bošnjačko-muslimanskoj literaturi (vidi: brigadir Bejdo Felić, *Peti korpus 1992.-1995.*, Sarajevo, 2002., 216-430).

Istodobno, kao odgovor na napredovanje srpskih snaga u zapadnoj Bosni, hrvatske snage povećale su svoju borbenu gotovost, zbog čega je zapovjedništvo SVK moralo “izvršiti domobilizaciju i ojačati područja prema RH, jer se jedan broj pripadnika SVK nalazio u Cazinskoj krajini”. Na to je hrvatsko vodstvo provelo mobilizaciju i koncentriralo velike snage prema SVK, pa je zapovjedništvo SVK moralo 18. studenoga 1994. provesti “totalnu mobilizaciju”, koja je rezultirala “potpunom paralizacijom života i rada državnih organa u RSK”. Navodi se da je “praktično sve zamrlo, pa je Petrinja par dana bila bez kruha jer su pekari bili mobilisani, Okružni zatvor je ostao bez stražara, Okružni sud bez sudija, ‘Elektra’ bez ekipa koje trebaju da trafostanicu obezbeđuju”, da “na Kordunu ne rade škole punih 18 dana, da su svi prosvjetni radnici mobilisani i svo zdravlje, tako da civilno stanovništvo nema ko da liječi, jer liječnici su na prvim borbenim linijama, da je nastala totalna paraliza privrede, da se život kompletno paralizirao”, itd., tako da je trebalo “bar deset dana da se normalizira postojeće stanje”. Cilj napada srpskih snaga u zapadnoj Bosni bila je “predaja 5. korpusa Armije BiH i vraćanje Fikreta Abdića natrag da on na tom prostoru preuzme vlast” (dok. 104).

U napadima u zapadnoj Bosni srpske snage koristile su i ratno zrakoplovstvo, čime su prekršile odredbu Vijeća sigurnosti UN-a o zabrani letenja, što je izazvalo akciju zrakoplovstva NATO snaga. Nakon što su snage NATO pakta 21. studenoga 1994. “u 2 navrata izvršile bombardiranje aerodroma na Udbini, gdje je pričinjena veća materijalna šteta i došlo do težeg ranjavanja određenog broja vojnih i civilnih lica”, postrojbe 7. korpusa SVK dobile su razrađene planove blokade UNPROFOR-a radi sprječavanja prebacivanja njihovih pripadnika na područje RH. Planovi su predviđali da bi “ispred UNPROFOR-a stalo civilno stanovništvo, djeca, stari ljudi, milicija, vojne jedinice” (dok. 97). U “Izveštaju o uzrocima i posljedicama dejstva vazdušnih snaga NATO na aerodrom Udbina, ali i na raketne sisteme koji se nalaze na Šamarici, strateški važnim potencijalima SVK” navodi se da je “avijacija vojske RS nekoliko puta uzletila i bombardovala ciljeve u Bihaću i Cazinu, a da je NATO-pakt u svom bombardovanju priznao da je bilo 39 aviona u operaciji, iako je u jednom trenutku na radarskom ekranu izbrojeno 44 aviona, te da su u prvoj fazi uništili dva radarska sistema SVK i PVO odbranu, da su od djelovanja NATO snaga preminula dva borca SVK, a nekoliko je ranjeno lakše i teže, da je nanesena velika materijalna šteta, da je pista oštećena na 6 mjesta, a prilazne staze na nekoliko mjesta, te da su uništeni protuavionski raketni sistemi i PVO sistem” (dok. 104). Kao jedan od razloga spomenutoga napada zrakoplova NATO snaga na aerodrom srpskih snaga u Udbini, Robert Neer, predavač na Sveučilištu Columbia, u svojoj knjizi o napalmu (“Napalm: An American Biography”) navodi kažnjavanje srpskih snaga zbog uporabe napalma u zračnom napadu na Bihać u UN sigurnosnoj zoni, 18. studenoga 1994. godine. Dakle, “samo tri dana kasnije, mlađnjaci iz SAD-a, Velike Britanije, Francuske i Nizozemske bombardirali su bazu koju su Srbi koristili za zrakoplove s napalm bombama” (o tome vidi: *Jutarnji list*, “Panorama”, 21. travnja 2013., str. 50-51).

Uz ostalo, na zasjedanju "Skupštine RSK" 1. prosinca 1994. navedeno je i da zbog velikog "utroška municije" operacija u zapadnoj Bosni "bez Jugoslavije u logističkom smislu ne bi mogla da se ostvari", te da je "zbog pritiska na opsadu Bihaća zajedničkih snaga RSK i RS, otvoreno novo ratište između Livna i Grahova, koje je mirovalo dvije godine", kao i da se dogodilo "nekoliko vrlo ozbiljnih incidenata na linijama razdvajanja u zapadnoj Slavoniji i u predjelu Crnog Vrh na Alanu" (dok. 104). Glede stanja na novootvorenom bojištu između Livna i Grahova, na 26. sjednici "Vlade RSK", 1. prosinca 1994., navedena je "hitna informacija iz Stanice javne bezbjednosti u Bosanskom Grahovu, da su ustaške snage napredovale 8 – 9 kilometara u dubinu na teritorij RS (od Livna prema Grahovu)", a "sekretar Vlade RSK Savo Štrbac informaciju je nadopunio podatkom da je 11 ranjenika sa tog područja stiglo u bolnicu u Knin" (dok. 105).

Zaista, krajem studenoga i početkom prosinca 1994., kad je obrana Bihaća počela popuštati pod pritiskom srpskih postrojbi, hrvatske snage pokrenule su operaciju "Zima '94" protiv srpskih snaga na Dinari i time spasile Bihać. O tome, te o snazi Hrvatske vojske i potezima koje je poduzela "SVK", govorio je na "5. sjednici drugog redovnog zasjedanja Skupštine RSK", 17. prosinca 1994., zapovjednik "SVK" Milan Čeleketić (dok. 107). Naveo je da su Hrvatima "zborna područja Split, Gospić i Osijek negde ranga slabijih korpusa, a zborna područje Zagreb je negde kalibra slabije armije, a da su, valjda po ugledu na SVK, da imaju malo više korpusa, stavili još dva, te Karlovac i Bjelovar pretvorili u zborna područje". Naveo je da su hrvatske snage s 24. na 25. studenoga 1994. planirale izvršiti agresiju na "RSK", zbog čega je on morao "izvršiti mobilizaciju SVK", jer "kao komandant nikada neće dočekati ustaše sa cvećem". No, kao problem je naveo da je "24 hiljade ljudi za pušku sposobno otišlo iz naših krajeva, da je 9 hiljada adresa nepoznato, da je 7 hiljada u inostranstvu i da je 6 hiljada i 8 stotina u našoj Matici i bratskoj Republici Srpskoj", te da je "sa 78 % popunjenosti i mobilizacijom s 19. na 20. studenoga, a koja je uspela 92 %, bio siguran da je preduzeo sve preventivno kao komandant Srpske vojske Krajine, da ne dođe do onog najgoreg". Postotak od 92 % posebno je istaknuo, s obzirom na to da je u siječnju 1993. "odaziv na mobilizaciju bio samo 67 %", iako je trajala 5 dana. Istodobno je podsjetio da je još bila na snazi "odluka o proglašenom ratnom stanju u RSK", koju je 21. siječnja 1993. "doneo tadašnji predsjednik Republike Srpske Krajine gospodin Goran Hadžić".

Potom je rekao da je "pre nego što su 1. decembra ustašije zajedno sa braćom iz Hercegovine krenuli na glamočko-livanjskom pravcu, bila pripremljena grupacija od svih 9 gardijskih brigada, cirka negde oko 30 hiljada vojnika, od kojih su izvukli najsposobnije i najekstremnije i grupisali ih u operativnu grupu Sinj, na čelu sa 126-om brigadom i uputili se na ovom pravcu." Kao "osetljivi deo teritorije RSK" naveo je zapadnu Slavoniju, koja je bila u zoni odgovornosti 18. korpusa SVK, nasuprot kojega su bile "121., 125., 123., 127., 106., 120. i 117. brigada iz Koprivnice". Priznao je da "vojno jačanje 5. korpusa predstavlja otvorenu pretnju i najdirektnije ugrožava opstanak RS i RSK, što posebno zabrinjava zbog njegove prirodne sprege sa ustaškim snagama", te da je tek nakon borbenog djelovanja "5. korpusa Armije BiH na prostoru Grmeča, doline Une te izbijanja na liniju Bosanski Petrovac, Spasovo (Kulen Vakuf) i Martin Brod problem podignut na svesrpski nivo i na tom nivou se počeo rešavati uz konsensus svih subjekata". Komentirajući događaje na Dinari i napredovanje hrvatskih snaga, rekao je da primjećuje "svu opasnost i ugrožavanje glavnog grada Knina te rasecanje snaga RS i RSK", da je "planina Dinara tako studena, da se i na probranim vojnicima, najboljih godina i najbolje obučanim, posle 4 sata provedenih na

terenu sve mrzne”, te da je poduzeo sve da “ova združena ustašija ne dođe iza leđa i preseče put Knin – Drvar i dovede Knin u okruženje” (dok. 116).

U svom izlaganju “predsjednik Vlade RSK” B. Mikelić naveo je da je “Vojska Jugoslavije za ovu godinu od saveznog budžeta dobila 50 %, što će se odraziti i na pomoć vojskama RSK i RS”. Osvrnuo se i na “Prijedlog financijskog plana RSK za 1995.”, naglasivši da je “logistika RSK ipak Jugoslavija i naravno Srbija”. Upozorio je na zadaću “Vlade RSK da osigura veoma bitne i značajne količine municije, jer je SVK došla na najkritičniju donju tačku po djelovima pješadijskoga naoružanja, zatim za minobacače, za topove, haubice, tenkove i na kraju krajeva za rakete”. Upozorio je i na probleme vezane uz naftu, jer su “za potrebe SVK u napadnim djelovanjima u zapadnoj Bosni potrošili više od 50 % nafte nego što je bilo predviđeno po Planu, te da će ta nafta nedostajati za potrebe poljoprivrede i gospodarstva” (dok. 116). “Predsjednik RSK” Milan Martić je “nedavnu mobilizaciju smatrao nužnom, jer su Hrvati nagomilali snage”, ali i “efikasnom”, jer je “u januaru 1993. za pet-šest dana mobilizacija izvršena do 60 %, a sada je u roku od jednog dana 92 %”. Istodobno je objasnio da je promjena u provođenju mobilizacije uslijedila u veljači 1994., kad je tadašnji ministar obrane Dušan Rakić procijenio i na Vrhovnom savjetu obrane rekao da “Ministarstvo obrane nije u stanju da efikasno vrši mobilizaciju i predložio da mobilizacija ide pod korpuse” (dok. 116). Time je odgovorio na prijedlog koji je 2. prosinca 1994. “Vlada RSK” uputila “Skupštini RSK da se stavi van snage Uredba predsjednika RSK o formiranju vojno-teritorijalnih organa i jedinica i primopredaji vojne obaveze organa MO organima SVK” (donesena 8. veljače 1994.), te da se “vojna obaveza i sve izvršne radnje oko mobilizacije vraćaju pod ingerenciju Ministarstva obrane što je u skladu sa Zakonom o odbrani RSK, član 43, stavak 1 i 2” (dok. 107).

Stalno ratovanje, ekonomska iscrpljenost i gubici teritorija uzrokovali su nezadovoljstvo stanovništva “RSK”, posebice pripadnika srpskih oružanih formacija na tom području. Primjerice, na zasjedanju “Skupštine RSK”, 1. prosinca 1994., spomenuto je “nekoliko ozbiljnih incidenata u Kninu, Benkovcu i Obrovcu koje su izazvali pripadnici SVK po povratku sa fronta, dakle pucnjavom koja u tim mjestima nije prisutna više od godinu dana (u Benkovcu je pucano po zgradi Opštine i hotela u Benkovcu, u Obrovcu čak po zgradi milicije)”. O međusobnim optužbama i napetoj sigurnosnoj situaciji u “RSK” svjedoči i otvoreno pismo “Skupštini SVK”, koje su 1. prosinca 1994. potpisali pripadnici “Specijalne jedinice MUP-a RSK Knin”, u kojem upozoravaju političare da bi mogli snositi posljedice za svoje postupke. U raspravi je spomenuto i da je SVK nedavno imala “dva teška događaja – prvo u Bojni kod Gline s nemalim brojem žrtava, drugo kod Dvora na Uni također sa žrtvama” (dok. 104).

Kao i u prethodnom razdoblju, krijumčarenje je i dalje bila raširena pojava u “RSK”, posebice na graničnom prostoru prema BiH, pa je “u cilju sprečavanja krijumčarenja i povećanja priliva sredstava u budžet RSK, Ministarstvo unutarnjih poslova sačinilo plan operativnih mjera i radnji za sprečavanje krijumčarenja roba na područje RSK pod nazivom PRSTEN”. Plan se počeo provoditi u svibnju 1994., tako što je “izvršena dislokacija radnika kako bi se postigla veća objektivnost, pa su tako na područje istočne Slavonije, zapadnog Srema i Baranje upućeni operativni radnici sa područja sjeverne Dalmacije i Banije, na područje Banije operativni radnici sa područja istočne Slavonije, zapadnog Srema i Baranje, na područje sjeverne Dalmacije sa područja Korduna, dok na područje Like iz zapadne Slavonije, a iz Like na područje zapadne Slavonije”. Međutim, spomenuta akcija naišla je na otpor lokalnih moćnika, tako da je, primjerice, na području istočne Slavonije

“navedena aktivnost uspješno sprovedena sve do 09. 08. 1994. godine kada je od strane rukovodstva MUP-a istočne Slavonije, zapadnog Srema i Baranje zabranjeno da radnici sa tog područja dalje učestvuju u radu, dok radnicima sa područja Banije i sjeverne Dalmacije nije dozvoljeno da iziđu na granične prelaze u istočnoj Slavoniji, Sremu i Baranji i preuzmu kontrolu istih” (dok. 54).

Uz spomenuto, dokumenti u ovoj knjizi pokazuju da su do sredine 1994. godine u “RSK” bila najmanje 3042 poginula i ranjena “borca” (dok. 3), da je unatoč odredbama sporazuma o demilitarizaciji i spremanju teškog naoružanja u spremišta, u nekim selima, po kojima se UNPROFOR nije smio kretati, “SVK imala sakrivene tehnike” (dok. 51), da se na okupiranom području RH, odnosno u UNPA zonama nastavilo s rušenjem katoličkih crkava – primjerice, 16. rujna 1994. eksplozivom je potpuno razrušena katolička crkva u Lovasu, SO Vukovar, koja je do tada bila djelomično porušena (dok. 56), a u prosincu 1994. ostaci srušene katoličke crkve u Glini odvezeni su na zato određeni deponij, odnosno iskorišteni su za uređenje lokalnih prometnica (dok. 110), te da su u “RSK” postojale glasine o dogovoru između predsjednika Srbije S. Miloševića i predsjednika RH F. Tuđmana o tome da Baranja, zapadni Srijem i istočna Slavonija pripadnu Srbiji. “Hranjiva podloga” takvim glasinama o “separatističkim težnjama” bila je “blizina i fizički kontakt sa SRJ i Srbijom, kao i jak osećaj kod stanovništva toga područja da ipak i po tradiciji, i po navikama i običajima, i po privredno-ekonomskom sistemu daleko više pripadaju Vojvodini nego zapadnom delu RSK” (dok. 85).

Prema tome, činjenica da se sadržaj dokumenata u ovoj knjizi, koji govore o politici vodstva “RSK”, ne razlikuje znatno od sadržaja dokumenata “RSK” u prethodnim godinama (od 1990.), svjedoči o kontinuitetu srpske politike u ostvarenju svoga krajnjeg cilja – da svi Srbi žive u jednoj državi i odlučnosti srpskih dužnosnika da je provedu do kraja, bez obzira na žrtve.

Urednici knjige